

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,

Volume/Cilt 8, Number/Sayı 2, (2019)

<http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 25.08.2019 | Kabul Tarihi: 17.12.2019

OSMANLI MİNYATÜR ESERLERİNDE YER ALAN MANZARA TASVİRLERİ İÇERİSİNDEKİ MİMARİ ÖĞELERİN DEĞERLENDİRMESİ

Doç. Dr. Fahrettin GEÇEN

Aliseydi KÖSEM

İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım
Fakültesi Resim Bölümü
fahrettin.gecen@inonu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0787-7505>.

Uzman
<https://orcid.org/0000-0002-8697-5495>.

Atıf / Citation: Geçen F., Kösem A. (2019). Osmanlı Minyatür Eserlerinde Yer Alan Manzara Tasvirleri İçerisindeki Mimari Öğelerin Değerlendirmesi. *İnönü University International Journal of Social Sciences & İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 8(2), 365-374.

ÖZET

Yapılan bu çalışmada Osmanlı dönemine ait minyatür eserler incelenmiş ve incelenen bu eserlerin manzara tasvirleri içerisinde yer alan mimari öğeler bakımından değerlendirmesine gidilmiştir. Araştırma kapsamında Osmanlı padişahları tarafından izlenen sanat politikalarının minyatür eserlerinin üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Mimari yapıların Osmanlı minyatür resmi içerisinde kullanımı ve önemi araştırmanın en önemli problemidir. Osmanlı manzara resimlerinde mimari öğelerin kullanımının topografik menzil resimleri ile zenginlik kazandığı görülmüştür. Araştırma sürecinde dergi, makale, tez, kitap gibi kaynaklardan yararlanılmış ve verilere ulaşılmıştır. Resim sanatında geçmişten bu yana sanatçılara konu olan tek mimari yapılar, sanatçıların yaşantıları, görüşleri, düşünceleri gibi durumların süzgecinden geçip beslenerek resimsel yüzeylerde kendini bulmuştur. Tek mimari yapıların kendine yer bulduğu resim üsluplarından bir tanesi olarak da minyatürü görebiliriz. Osmanlı minyatürü uzun yıllar sanat tarihçileri ve eleştirmelerince incelenmiş ve üsluplaşma bağlamında önemli eserler olduğu düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Minyatür, Topografik, Matrakçı Nasuh, Nakşi, Manzara

AN EVALUATION OF ARCHITECTURAL ITEMS IN THE LANDSCAPE DESIGNS IN OTTOMAN MINIATURE WORKS

ABSTRACT

In this research, miniature works of the Ottoman period were examined and evaluated in terms of architectural elements included in the landscape depictions. In the scope of the research, the effects of the art policies pursued by the Ottoman sultans on the miniature works were addressed. The use and importance of architectural structures in Ottoman miniature painting is the most important problem of the research. The use of architectural elements in Ottoman landscape paintings gained richness with topographic range paintings. During the research process, resources such as journals, articles, thesis, books were used and data were reached. The only architectural structures that have been subject to artists since the past have found themselves on pictorial surfaces, feeding through the filter of situations such as artists' lives, opinions and thoughts. We can see miniature as one of the styles of painting in which single architectural structures find space. Ottoman miniature has been studied by art historians and critics for many years and is considered to be important in the context of stylization.

Key Words: Miniature, Topographic, Matrakçı Nasuh, Nakşi, Landscape

GİRİŞ¹

İnsanların resimleme, süsleme ve eşyalarını özelleştirme gibi düşüncelerle başlayan ve devamında mekânlarını kişiselleştirme ile devam eden resimsel süreçler günümüze kadar birçok akım ve devre kaynaklık etmiştir. Gelişen resimsel ifadeler öncelikle Türk ve batı sanatında işlevsel ve bir düşünceye hizmet eder nitelikte kullanılmıştır. Minyatür resmi de bazen bir seferi bazen bir sultan ve etrafındaki hizmetkârları bazen ise bir konuyu anlatır nitelikte yapılmıştır. Aynı zamanda bu konular etrafında çoğalan minyatür ressamı kendi anlatım biçimlerini bulmuş ve ifade biçimlerini Cumhuriyete kadar olan süreçte geliştirmiştir. Minyatür resminin kullanım alanları düşünüldüğünde manzarada mimarinin kullanımı kaçınılmaz olmuştur. Bunun nedeni ise padişahların resmedildiği sahnelerde insan figürlerinin mimari yapının içinde gösterilerek resmedilmesidir. Mimari ve manzara minyatür resminde yaygın bir imgelem olmuştur. Minyatür resminde manzara içerisinde mimari kullanımı duvar resimlerinde ve 1835 itibari ile gelişen tuval resminin ilk kullanımlarında devam etmiştir. Figürsüz resimler olan manzara içerisinde mimari kullanımlar gelişen batılılaşma ile beraber ileri seviyelere ulaşmıştır.

1. Osmanlı Minyatür Resminin Başlangıcı ve Manzarada Mimari

Osmanlı nakkaşlık örneklerinin başlangıcına bakılacak olursa 15. yüzyılın başlarına kadar gitmek gerekmektedir. Sultan Orhan (1326-1359) döneminde Osmanlı'nın sanatsal kültürü İznik ve Bursa gibi yerlerde gelişmeye başlamıştır. Bu dönemlerde kitap süslemelerinde renk, teknik ve biçim açısından değerli eserlere rastlanmaktadır. II. Murad (1421-1451) dönemi ile birlikte kitap yazmalarındaki resimlemeler Amasya ve Edirne'de artmıştır. Kitap yazmalarında artış gösteren bu dönemde İskendernâme, Dilsuznâme, Külliyyat-ı Kâtibi isimli eserler Osmanlı sanatına

¹ Bu çalışma İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anabilim Dalı'na ait 2019 yılında kabul olmuş " Tek Mimari Yapı Görünümlerinin Resimsel Yüzeylerde İmge Olarak Kullanımı" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

kazandırılmıştır. Eserlerin öneminin anlaşılması açısından Ahmedî'nin İskendernâme'sinin tarihte bilinen ilk resimli el yazması eserlerden bir tanesi olduğu ve 1416'da Amasya 'da resimlendiği bilinmektedir (Soyer ve Öçal, 2018: 55).

16. yüzyılın ilk yıllarına gelindiğinde minyatür eserlerin çeşitli ifade biçimleri kazandığı ve farklı noktadaki bazı zayıflıklarının giderilip gelişim gösterdiği bilinmektedir. 16. yüzyıl ile birlikte Osmanlı Dönemi'nde manzara resmi adına ilk denebilecek eserlere rastlanmaktadır. Ancak bu eserler manzara resmi kaygısı ile resimlenmemiştir. Eserlerin genelinde seyahatler sırasında gidilen menziller tasvir edilmiştir. Dönemin sultanı Kanuni'nin yaptığı seferlerin yollarını ve menzillerini belgeleyen yazma resimler güncel kaynaklar için önemlidir. Dönemin resimli yazmaları 1558 yılında nakkaş olan aynı zamanda da orduda görevli olan Matrakçı Nasuh tarafından yapılmıştır. Osmanlı hükümdarının Belgrat ve Bağdat'a düzenlediği seferler konuların genelini oluşturmaktadır. 16. yüzyıl ile birlikte sarayda bir gelişme yaşanmış ve resimde batılılaşmanın ilk kıpırtıları başlamıştır. Sarayın nakkaş hanesinde Türk nakkaşlarla batılı sanat adamları birlikte eserler üretmiştir. Dönemin önemli gelişmelerinden biri de menzil resimleri ile birlikte gelişen topografik resim geleneğinin daha da ileri seviyeye gelmesidir. Bu topografik eserlerde manzara içerisinde mimari yapılar fazlaca kullanılmıştır. Osmanlılar'da topografik minyatürlerin yapılması 16. yüzyılda İspanyol ve Portekiz harita resimlerinden esinlenmeleriyle başlamıştır. Aynı zamanda harita resimlerinin önemli bir yanı da aynı anda birçok ayrıntı verebilen özelliğe sahip olmalarıdır. Bu özellikler manzaradaki küçük mimari ayrıntılarda da fark edilmektedir (Kılıç, 2008: 127).

Matrakçı Nasuh'un yaptığı minyatür eserlerden önemli bir üslup ortaya çıkmıştır. Nasuh eserlerindeki ayrıntılı tasvir ve renkli kullanımı ile minyatür resminde önemli bir gelişme göstermiştir. Matrakçı Nasuh bu dönemde manzara resmi denebilecek nitelikte eserler ortaya çıkarmıştır. Bu minyatür çalışmaları ile manzara resmi yapma amacı gütmemiş ancak manzara resmine eğilmiş olduğu düşünülmüştür. Yaptığı manzara bağlamındaki eserlerde mimarilerin olduğu figürsüz birçok eser bulunmaktadır (Renda, 2001: 25).

Matrakçı Nasuh nakkaşlığının yanı sıra tarihçi, matematikçi olarak da yaşadığı dönem boyunca önemli bir değer olmuştur. Eserler üreten nakkaş, resimsel tavrı ile beraber nakkaş olan diğer sanatçılardan da ayrılmıştır. Nakkaşın üç eseri diğer eserlerine nazaran daha da önde tutulmaktadır. Birinci eseri kısmi oranda harita özelliği de gösteren "Tarih-i Sultan Beyazıd" adlı minyatür, ikinci eseri Kanuni'nin Irak Seferi'ni anlatan "Beyan-ı Menazil" adlı minyatür, üçüncü eseri ise Kanuni'nin 2. Macaristan Seferi'ni ve aynı zamanda Barbaros Hayreddin'i anlatan "Süleymanname" adlı minyatürüdür. Nakkaşlar tarafından liman şehirleri de resimlenmiş bu eserlerde muazzam bir duyarlılık gösterilmiştir (Arık, 1988: 59).

Matrakçı Nasuh'un doğadaki öğeleri ele aldığı tam adı "Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-i Sultan Süleyman Han" olan minyatürü önemli ve örnek gösterilecek eserlerden bir tanesidir. Eserinde sanatçı, Kanuni dönemindeki ilk Irak seferini konu almış ve bu çizimlerinde Irak seferi sırasında yol üzerindeki konaklanan ve göç edilen bölgelerin resimlerini yapmıştır. Yaptığı minyatürlerde menzillerinin adlarını eserlerin kendine göre uygun olan kısımlarına yazmış ve bu eserleri bir kitap yazmasında toplamıştır (Tanındı, 1996: 23).

Resim 1: “Nis Limanı”, Minyatür, Süleymanname, Topkapı Sarayı Kitaplığı, İstanbul. Türkiye
(Renda, 2001: 20-21; <https://www.pinterest.co.uk/pin/222154194098280434/>).

Eserde sanatçı cami, ev, köprü ve benzer mimari öğeleri aynı formlarda kullanmıştır (Resim 1). Sanatçının eserde mimari unsurları ele alışını iki yüzeyini göreceğimiz biçimde ve boyutsuz bir şekildedir. Topografik resimleme açısından yapılan minyatürler, geleneksel bir kalıpla devam etmiş ancak bu eserlerin genelinde insansız manzara özelliği de göstermesi yeni bir alan oluşturmuştur. Osmanlı minyatür sanatını kalıplarından bir nebze çıkararak manzaraların çeşitliliği yeni bir alan olarak kullanılmıştır. Manzarda mimari öğelerin küçük olmasına rağmen ayrıntılı yapılması harita özelliğini güçlendirmektedir (Arık, 1988: 5-6).

Manzara temalı resmin çağdaş kitap ressamı açısından önemli bir boyutu vardır. 18. yüzyılın başlarında yaygınlaşmaya başlayan ve 19. yüzyıl boyunca gelişimini devam ettiren “duvar manzara resimlerinin”, 16. yüzyıl hatta 15. yüzyıla kadar giden eski örneklerden yararlandığı görülmektedir (Özkan, 2007).

Osmanlı minyatür resimlerini tema açısından 5 başlık altında toplamak mümkündür. Bu başlıklar; peyzaj denebilecek eserler, portreler, olayları bir hikâye gibi anlatan resimler, bilimsel konulu ve edebi yapıtlardan alınmış öykülerdir. Olayları hikâye eden eserlerde vezirlerin ve sultanın yaşantılarından bölümler ele alınmıştır. Peyzaj resimlerinde doğadaki öğelerin kullanıldığı ve mimari öğelerin de ele alındığı görülmektedir. Portreler sultanların veya yüksek kademe saray görevlilerinin portreleri olabilmektedir. Edebi metinlerin resimlenmesi olayı resmedilen eserler ile benzerlik göstermektedir. Bilimsel kitaplardaki resimler ise bilgi paralelinde yapılan bilim konusunda çizimlerdir (Akgül, 2014: 15). Menzıl resimlerinin toplandığı yazmanında adı da “Menzılname” olmuştur (Tanındı, 1996: 23). Surlarla çevrili olan bir kent resmi yapılmış doğal ortam da resme dâhil edilmiştir (Resim 2) Eserdeki mimari yapıları cepheden resmettiği

görülmektedir. Yapılan mimari yapılar ve ağaçlar kalıpsal olarak yapılmıştır. Renk ve ayrıntılı işçiliği ile göze çarpan eser doğallık açısından zayıf kalmıştır. Minyatürde şehrin bütününün haritası çıkarılmış ve bir haritadan daha ayrıntılı izlenimler verilmiştir.

Resim 2: Matrakçı Nasuh, “Hille Şehri”, Minyatür, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-i Sultan Süleyman Han, 1533-1536, *Osmanlı Minyatür Müzesi*, (<https://osmanliminyaturmuzesi.omeka.net/items/show/39>).

2. Osmanlı Minyatür Resminde Geçiş Evresinde Manzarada Mimari

Geçiş evresi olarak düşünebileceğimiz 1550-1574 yılları arasında 50'ye yakın minyatür eser yapılmış ve bu eserler kitap yazması haline dönüştürülmüştür. Bu eserlerin büyük bir bölümünün Kanuni Dönemi'nde yapıldığı bilinmektedir. II. Selim'in (1566-1574) sanatla ve sanatçı ile ilişkisinin pozitif yöndeki gücü babasından aldığı sanat kültüründen gelmektedir. Sanatçıya destek noktasında hep ön sıralarda olan hükümdar II. Selim desteklediği minyatür resim sanatının meyvelerini almıştır. Minyatür sanatı 1570'li yıllarda hükümdarın sayesinde altın çağını yaşamıştır. Günümüzde geçmişteki mimari geleneksel dokuyu anlayabilmemiz açısından Matrakçı'nın resimleme örneklerindeki kent tasvirleri önemlidir. Bu minyatürlerde yer alan mimari görünüm o döneme ait mimari yapıları zihnimize canlandırmamızda önemli görsel kaynaklardır. Bu eşsiz belgelerin aynı zamanda sefer bölgelerini anlatan belge niteliği taşıyan eserler olduğu görülmektedir. 1603 yılı ile birlikte devletin gerileyen gücü minyatür sanatını da etkilemiş ve minyatür resmi değerini yitirmeye başlamıştır. Yani devletin kötüye gitmesi minyatür sanatını da etkilemiştir. Bu durum minyatür sanatını 1703 yıllarına kadar etkisi altına almıştır (Soyer ve Öçal, 2018: 55 – 56).

17. yüzyıl ile devlet güç kazanmaya başlamış ancak bu gelişim zirveye doğru olmamıştır. Gelişim normal seyrinden küçük değişikliklerle yukarıya doğru yol almıştır. Bu durağan gelişim sırasında yeniden önemli isimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemin minyatür sanatçısı Nakşi minyatür sanatının gelişimine ivme kazandırmıştır. Sanatçı minyatür resimlerinde fon olarak kullandığı mimari yapıları perspektif niteliğindeki denemeleri ile güçlendirmiştir. Bu durum profesyonel değil de ilkel olarak denenmiştir. Nakşi resminde kullandığı perspektif denemelerinin yanında gölgelerle de ifadeyi güçlendirmiş ve etkiyi arttırmıştır (Akgül, 2014: 23).

Osmanlının klasik evresinde yapılmış bir eser daha dikkat çekmektedir. Bu eserin günlük bir olayı yani ağla balık yakalayan insanları resmetmesi ve aynı zamanda da mimari öğeleri cepheden görmesi ile önemlidir.

Resim 3: “Büyükçekmece köprüsü civarında balıkçıların ağla balık avlaması”, Lokman, Şehname-i Selim Han, 1571-81, Topkapı Sarayı Kitaplığı (And, 2004:62).

Minyatür açısından verimsiz bir dönem olmuş ancak nakkaşlar bu dönemde genel olarak mimari öğelere derinlik kazandırmak ve bununla birlikte daha gerçekçi resimler oluşturmak için uğraşmışlardır. Oluşturulmak istenilen derinlik, yapılmaya başlanmış ve resimlere bu derinlik yansımıştır (Renda, 2001: 32).

Minyatür resmine bakıldığında mekân düzenlemesi açısından ön-arka, renkler ve oran-orantı bağlamında gelişimini sürdürdüğü açık şekilde görülmektedir (Resim 4). Derinlik sağlamak amacıyla resimde birçok nesne kullanılmıştır. Derenin uzaktan gelmesi ve resmin en alt kısmından devam etmesi derinlik etkisini güçlendirmiştir. Resimde derinliğe geçişin arayışı olarak farklı zeminler yapılmaya başlanmış ve nesnelere boyut anlamında sorgulanmıştır. Ağaç formları birbirine benzerlik gösterse de belli bir karakterde ve boyutları göz önünde bulundurularak resmedilmiştir.

Resim 4: “Konaklayan Yolcular”, Minyatür, 17. yüzyılın 2. Yarısı, Topkapı Sarayı Kitaplığı, İstanbul, Türkiye <https://i.pinimg.com> (19.05.2019)

3. Osmanlı Minyatür Resminde Lale Devri ve Manzarada Mimari

18. yüzyıl başladığında tahta oturan Sultan III. Ahmed (1703-1730) sanat ortamını büyük ölçüde etkilemiştir. Sultan Türk minyatür resmi açısından önemli bir dönem yaşatmıştır. Sarayda bir araya getirdiği, sahiplendiği sanat ve sanatçıyı verimli bir döneme sokmuştur. Sanat ortamındaki bu hareketlilik onun saltanatının son on iki (12) yılı olan özel dönemde anlaşılmaktadır. Lale Devri diye isimlendirilen bu süreçte minyatür sanatı yüzyılın altın dönemine şahitlik etmiştir (Arık, 1988: 18).

Osmanlı manzara eserlerinde ayrıntıların, perspektif ve plastik etkinin öne çıktığı görülmektedir. Osmanlı Manzara Resmi; Lale Devri (1703-1730) ve sonrası batılılaşma Dönemi nakkaş ve ressamlarıyla gelişimi hızlandırılarak yaygınlaştırılmış ve mimari süslemelerde önemli bir malzeme haline gelmiştir (Ülkü, 2106: 278).

Lale Devri nakkaşlarına bakıldığında onların arasından Levni önemli bir yere sahiptir. Osmanlı minyatür resminin son büyük temsilcisi olan Levni renk kullanımı ve natüralist gözlemleriyle Osmanlı minyatürüne önemli katkılarda bulunmuştur. Nakkaşın eserlerindeki konulara bakıldığında genel olarak eğlence temasını işlediği görülmektedir. Nakkaş Levni'nin minyatürlerinde renkleri doğal kullanması döneminde eserleriyle fark yaratmasını sağlamıştır.

1730 öncesi III. Ahmet'in saltanatı kötü bir şekilde bitmiş olmasına rağmen dönemin sultanı Türk resmi konusunda öncülük etmiştir. Sulatan III. Ahmet'in döneminde Türk resmi Avrupa resminden bilinçli bir şekilde beslenmiştir. 1730 yıllarında ise Türk resmi Avrupa resminden etkilenmeye devam etmiştir. Avrupa resminin etkileri ile beraber Türk minyatür sanatı da gelişimini devam ettirmiştir. Avrupa resminin önemli bir resimleme şekli olan manzara fonu önünde figür tasvirleri Osmanlı sanat görüşünü etkilenmiş ve birçok şekilde portrelerde kullanılmıştır (Arık, 1988: 21).

Osmanlı'da değişen saltanat ile beraber sanatsal etkinlikler de gelişimini sürdürmüştür. Sultan I. Mahmud (1730-1754) döneminde manzara resmi önemli gelişmeler göstermiştir. Bu dönemde önemli saray nakkaşlarından birinin de Abdullah Buhari olduğu bilinmektedir. Buhari kitap kapaklarına yaptığı manzara görünümüleri ile döneminin manzara resminin gelişimini hızlandırmıştır. Manzara resimlerindeki ince ayrıntılar, yumuşak fırça vuruşları ve mimari yapılara boyut verme onun gelişim gösterdiği konulardan birkaçıdır (Akgül, 2014: 28).

Abdullah Buhari Türk minyatür resmine önemli eserler kazandırmıştır. Bu eserler arasında Türk manzara resminde iki eser önemli bir yerdedir. Türk manzara resmine katkısının hissedildiği resimler bu iki resimdir (Resim 5, Resim 6). Buhari'nin bu eserleri figürsüz manzara resmi açısından en erken örnekler olduğu bilinmektedir. “Bahçeli Köşk” eserinde köşkün meydanı resmedilmiş ve buna paralel olarak minyatür resminin kalıplarından uzaklaşıldığı görülmektedir (Resim 5). Topografik minyatür geleneğinin aksine isimlerinden de anlaşılacağı gibi “Bahçeli Köşk” (Resim 6) ve “Dere Kenarında Evler” adlı resimler manzara sayılabilecek figürsüz eserlerdir. Bu resimlerde tema bilinçli olarak seçilmiş ve manzara amacı ile resmedilmiştir (Renda, 2001: 37).

Resim 5: Abdullah Buhari, “Bahçeli Köşk”, Lake Cilt Kapağı Ön Yüzü, 1728-29, Topkapı Sarayı Kitaplığı, İstanbul, Türkiye (Renda, 2001: 38)

Resim 6: Abdullah Buhari, “Dere kenarında evler”, Lake Cilt Kapağı Arka Yüzü, 1728-29, Topkapı Sarayı Kitaplığı, İstanbul, Türkiye (Ağyürek, 2011: 14)

Minyatür resmi, 1750’lerden sonra ve devam eden süreçte önemini yitirmiştir. Bunun başlıca sebeplerinden bir tanesi batı sanatının etkilerinin Türk resmi ve yaşantısı üzerinde yoğunlaşması ile olmuştur. Batı sanatının Osmanlı sanatına etkisi saray ve çevresindeki mimari yapılarda da değişikliklere sebebiyet vermiştir. Batı sanatına duyulan ilgi ve değişen beğeniler, Osmanlı saray ve çevresini etkilemiş Hristiyan azınlığa mensup sanatçıların desteklenmesi ile de bu etkileşim hız kazanmıştır. Bu gelişmeler Osmanlı minyatür resminin Osmanlı adına son örneklerinin verildiği döneme (III Selim dönemi) rast gelmektedir. III. Selim’in (1789-1807) şiirlerinin olduğu Divan-ı İlhami kitabındaki manzara resimleri Osmanlı adına son minyatür eserlerdir. Osmanlı dışında hızlı bir gelişme gösteren Batı sanatı etki alanını büyütmüş, yenileşme hareketleri ile birlikte tuval resmi yaygınlaşmaya başlamıştır. Buna paralel olarak da Osmanlı minyatürü sona ermiştir (Soyer ve Öçal, 2018: 57).

YÖNTEM

Araştırmada verilen örnekler konuya uygun örnekler olarak seçilip amaçlı örneklem yolu izlenmiştir. Ele alınan Osmanlı dönemine ait minyatür resimleri değerlendirilir ve seçilirken o dönemin resimsel özellikleri dikkate alınmıştır. Resimler analiz edilirken betimsel analiz

kullanılmıştır. Sanatçıların eserleri analiz edilmeden önce sanatçı ve üslubu, genel yaklaşımı ifade edilip, verilen eserle genel sanatsal üslubu irdelenmiştir. Bilgilerin toplanmasında makale, internet, tez ve kitap gibi kaynaklardan doküman oluşturulmuştur. Dokümanlar ile birlikte konuya dair genel bir fikir edinilmiştir.

SONUÇ

İnsanların resimleme, süsleme ve eşyalarını özelleştirme gibi düşüncelerle başlayan ve mekânlarını kişiselleştirme ile devam eden resimsel süreç günümüze kadar olan birçok akım ve devre kaynaklık etmiştir. Minyatür sanatının genel gelişimi incelendiğinde 1451-1521 yılları arasındaki süreç oluşum süreci olduğu düşünülmektedir. Ancak minyatürde Osmanlı kültürel açıdan daha önceleri İznik ve Bursa gibi yerlerde Sultan Orhan (1326-1359) döneminde ilk gelişimine başlamıştır. 16. yy. ile birlikte Osmanlı döneminde ilk manzara resmi denilebilecek eserlere rastlanmaktadır.

16. yüzyıl ile birlikte sarayda önemli bir gelişme yaşanmış ve resimde batılılaşmanın ilk kıpırtıları başlamıştır. Sarayın nakkaş hanesinde batılı sanat adamları ile birlikte eserler üretilmiştir. Manzara temalı resim geleneğinin çağdaş kitap ressamı açısından önemli bir boyutu olduğu bilinmektedir. 18. yüzyılın ilk yıllarında yaygınlaşmaya başlayan ve 19. yüzyıl boyunca gelişimini devam ettiren “duvar manzara resimlerinin” 16. yüzyıl hatta 15. yüzyıla kadar giden eski örneklerden yararlandığı görülmektedir. II. Selim’in (1566-1574) sanat ve sanatçı ile ilişkisi iyi olmuştur. Babasından aldığı sanat kültürünü devam ettirmiştir. Sanatçıya desteğini esirgemeyen II. Selim ortaya çıkan eserlerle sonuçlarını almıştır. Nakşi minyatür sanatının gelişimine ivme kazandırmıştır. Sanatçı minyatür resimlerinde zemin olarak kullandığı mimari yapıları perspektif denemeleri ile güçlendirmiştir. 18. yy başladığında tahta geçen Sultan III. Ahmed (1703-1730) sanat alanını büyük ölçüde etkilemiştir. Sanat alanındaki bu hareketlilik onun saltanatının son 12 yılı olan özel süreçte anlaşılmaktadır. Lale Devri diye adlandırılan bu süreçte minyatür sanatı yüzyılın altın dönemine şahitlik etmiştir. Levni’nin Osmanlı minyatür sanatına önemli bir katkısı da natüralist gözlem olduğu bilinmektedir. III. Ahmet saltanatı kötü bir şekilde sonuçlanmasına rağmen dönemin sultanı önemli işlere vesile olmuştur. Osmanlı döneminde yapılan topografik minyatür resimlerinde manzara içerisinde mimari yapılar fazlaca kullanılmıştır. Matrakçı Nasuh’un yaptığı manzara bağlamındaki eserlerde mimarilerin olduğu figürsüz birçok eser bulunmaktadır Matrakçı Nasuh’un “Hille Şehri” adlı minyatüründe şehrin bütününün haritası çıkarılmış ve bir haritadan daha ayrıntılı izlenimler verilmiştir. Mimariler ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir. Manzarada mimari öğelerin küçük olmasına rağmen ayrıntıcı yapılması harita özelliğini güçlendirmiştir.

18. yüzyılın ilk yarısında Buhari kitap kapaklarında yaptığı manzara kompozisyonları ile döneminin manzara resminin gelişimini hızlandırmıştır. Buhari kitap kapaklarına yaptığı manzara görünümünde mimari yapılara boyut kazandırmış ve bu anlamda önemli bir gelişim sağlamıştır. Minyatür resmi 18. yüzyılın ikinci yarısına girildiğinde ve devam eden süreçte önemini yitirmiştir. Minyatür resmi tekniğinin kullanımı azalırken onun yerini bir başka resim tekniği olan duvar resmi almıştır. Günümüzde geçmişteki mimari geleneksel dokuyu anlayabilmemiz açısından Matrakçı’nın resimleme örneklerindeki kent tasvirleri önemlidir. Osmanlı minyatürlerinde yer alan mimari görünüm o döneme ait mimari yapıları zihnimize canlandırmamızda önemli görsel kaynaklardır.

Genel itibariyle Osmanlı minyatür resimlerindeki mimari yapılar (köprüler, kaleler, saraylar, evler vb.) büyük oranda üstten (kuşbakışı) tüm mimari yapıların görüleceği şekilde etüt edilmiştir. 15. ve 16. yüzyıllarda mimari yapıların hem kendi içerisinde hem de diğer mimari yapılarla aralarında oransal problemler görülmektedir. Mimari yapılarda perspektif, kısmen verilmiş olsa dahi mimari yapıların birbirlerine oransal yakınlıklarından ötürü problemlidir. 15. ve 16. yüzyılda üç boyut tam anlamıyla hissedilmese de çizgisel olarak verilmeye çalışılmıştır. Minyatürlerdeki mimari yapılarda aslına uygun renklerle tam anlamıyla verilememiştir. 17. yüzyıl ve sonrasında ilerleyen süreçte renk, oran-orantının da minyatür resminde daha doğru kullanımıyla üç boyut kendini belirgin şekilde göstermeye başlamıştır. 17. ve 18. yüzyıllarda minyatür resimlerinde genel olarak soğuk renkler kullanılmıştır. Batı resim anlayışının da etkisiyle mimari yapılarda oranlar daha doğru şekilde kurulmaya başlanmıştır. Renklerde hem sıcak hem de soğuk renkler kullanılmaya başlanmıştır. Resimlerde hem hava hem de çizgi perspektifi görülmektedir. Kısacası dönemler ilerledikçe Osmanlı minyatürlerindeki resimsel gelişmeler Osmanlı minyatür resimlerinde etüt edilen mimari öğelerinde de görülmektedir.

KAYNAKÇA

- And, M., (2004). *Osmanlı Tasvir Sanatı Minyatür* (2. bs). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arık, R., (1988). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı* (dizi 9). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kılıç, E., (2008). Teknik Üslup Bakımından 1930'lara Kadar Türk Resmi'nde Manzara. *Atatürk Üniversitesi Güzel sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 0 (21), 123-141.
- Kocaman, A. E., (2014). *Cumhuriyet Döneminde Geleneksel Tarzda Çalışan Türk Ressamlar* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-iş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Denizli.
- Özkan, Ç., (2007). *Soyut ve Soyutlamacı Eğilimler Kapsamında Türk Resminde Manzara*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Renda G., (2001). *Osmanlı Minyatür Sanatı* (1. bs). İstanbul: Promete Kültür Dizisi.
- Soyer, F. Ö., & Ersin, F., (2018). Mantıku't-Tayr Nüshası Minyatürünün Teknik Çözümlemesi. 2. *Uluslararası Sanat, Estetik Sempozyumu ve Sergisi*, Elazığ.
- Tanırdı, Z., (1996). *Türk Minyatür Sanatı* (1. bs). Ankara Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ülkü, O., (2016). Osmanlı Mimarisinde Manzara Resimleri Süslemeciliği Bağlamında Koçarlı-Cincin Köyü Cihanoğlu Hacı Abdülaziz Efendi Camii Duvar Süslemelerinin Değerlendirilmesi. *Sanat Tarihi Dergisi*, 25 (2), 277-293.

Görsel Kaynaklar

- Resim 1:** Renda G., (2001). *Osmanlı Minyatür Sanatı* (1. bs). İstanbul: Promete Kültür Dizisi.;<https://www.pinterest.co.uk/pin/222154194098280434/>
- Resim 2:** <https://osmanliminyaturmuzesi.omeka.net/items/show/39>
- Resim 3:** And, M., (2004). *Osmanlı Tasvir Sanatı Minyatür* (2. bs). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Resim 4:** <https://i.pinimg.com/originals/52/42/6f/52426ffb63547194d23bb66320bb336c.jpg> erişim tarihi: 19.05.2019
- Resim 5:** Renda G., (2001). *Osmanlı Minyatür Sanatı* (1. bs). İstanbul: Promete Kültür Dizisi.
- Resim 6:** Ağyürek, G., (2011). *Geleneksel Türk Resim Sanatının Günümüzdeki Söylemi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Erzurum.